

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ТВОРЧЕСТВО И ИНОВАЦИИ В БЪЛГАРИЯ

POSSIBILITIES FOR CREATIVITY AND INNOVATIONS IN BULGARIA

Assoc. Prof. Chobanova R., D.Habil.
Institute of Economics at the Bulgarian academy of sciences
e-mail: R_Chobanova@iki.bas.bg

Abstract: The article is dedicated to the creativity and innovation conditions and possibilities in Bulgaria. An assessment of outputs, incl. economic effects and innovators; firm activities, incl. throughputs, linkages, entrepreneurship and firm investments; enables, incl. finance and support and human resources is provided, using official data for the state of the art and on the base of benchmarking method. It has been discussed whether the policy for restrictions in financing of the scientific researchers is adequate to the contemporary economic and financial crisis and how are the other countries reacting. Conclusions and proposals regarding the change of attitude and the creating of new policy for scientific researchers and results which contribute to the country development have been made.

Key words: creativity, innovation, indicators

1. Увод

Творчеството и иновациите са пътят на развитието. Те са начина за посрещане на предизвикателствата в условия на висока неопределеност и риск. Те правят възможно периодите на криза да се възприемат не като заплаха, а като периоди с изисквания за повече нови решения. Не случайно текущата Европейска 2009 година, следваща годината на началото на кризата, е посветена на творчеството и иновациите.

Във връзка с това възникват въпроси за това какво е състоянието и какви са възможностите за творчество и иновации у нас, дали

политиката на ограничения във финансирането на научните изследвания е подходяща, как подхождат другите страни, какви изводи може да направим?

2. Иновациите в България

Последните международно сравними данни за иновациите в България се публикуват на страницата на Европейския иновационен скорборд <http://www.proinno-europe.eu/metrics>. Те са представени в Таблица 1.

Таблица 1. Иновациите в България¹

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Growth
Обобщен иновационен индекс				0,172	0,174	0,178	0,206	0,221	7,0%
ПОТЕНЦИАЛ									6,4%
Човешки потенциал									2,6%
1.1.1 Вишисти	29,8	33,3	31,0	31,2	31,6	31,5	--		-1,4%
1.2.2 Доктори	0,22	0,24	0,25	0,25	0,32	0,36	--		11,2%
1.1.3 Среднисти	21,3	21,1	21,1	21,4	21,6	21,9	22,4		1,5%
1.1.4 Обучение през целия живот	1,4	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3		0,0%
1.1.5 Образование в младежка възраст	78,1	77,4	76,3	76,1	76,5	80,5	83,3		2,2%
Финанси и подкрепа									13,2%
1.2.1 Обществени разходи за НИРД	0,37	0,40	0,40	0,38	0,37	0,36	0,33		-4,7%
1.2.2 Венчурен капитал (3-години средно)	--	--	--	--	--	--	--		--
1.2.3 Частни кредити	0,15	0,20	0,27	0,36	0,43	0,47	0,67		25,2%
1.2.4 Ширококолов достъп за фирмите	--	--	--	28,0	32,0	57,0	61,0		21,5%
ФИРМЕНИ ДЕЙНОСТИ									13,6%
Фирмени инвестиции									7,7%
2.1.1 Разходи на бизнеса за НИРД	0,10	0,09	0,10	0,12	0,10	0,12	0,15		10,7%
2.1.2 Разходи за информационни технологии	--	--	--	1,5	2,0	2,0	--		7,5%
2.1.3 Разходи за иновации, не базирани на НИРД	--	--	--	0,65	--	0,79	--		5,0%
Обвързаност и предприемачество									7,8%
2.2.1 МСП, иновиращи самостоятелно	--	--	--	--	--	15,1	--		0,0%
2.2.2 Иновативни МСП, сътруднически с други	--	--	--	3,1	--	3,8	--		5,0%
2.2.3 Фирмено обновяване (МСП нови+излизаци)	--	--	--	--	--	--	--		--
2.2.4 Публично-частно съ-публикуване (2-г. средно)	--	0,1	0,3	0,4	0,4	0,5	--		19,4%
Вложения в производствения процес									23,0%
2.3.1 Патенти, регистрирани в Евр. пат. вед.	2,0	1,9	2,7	2,4	1,4	--	--		-4,4%
2.3.2 Търговски марки на общността	1,0	0,1	0,6	0,3	1,3	8,4	32,8		67,6%
2.3.3 Промислен дизайн, ретистриран в Евр.	--	--	--	0,9	1,3	1,9	19,2		31,0%
2.3.4 Дебит по технолог. баланс на плащанията	--	0,17	0,15	0,15	0,32	0,25	--		8,9%

¹ За съдържанието на използваните показатели вж. <http://www.proinno-europe.eu/metrics>

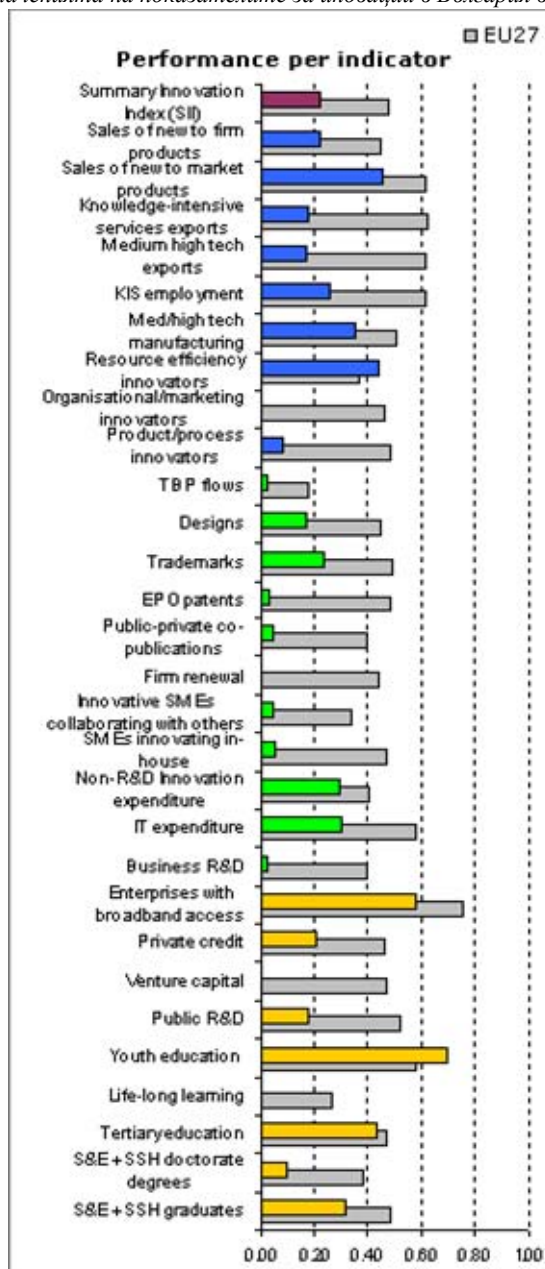
ПРОДУКТИВНОСТ									0,5%
Иноватори									4,5%
3.1.1 Продукт/процес иноватори (МСП)	--	--	--	14,9	--	17,8	--		4,5%
3.1.2 Маркетинг/организационни иноватори (МСП)	--	--	--	14,2	--	15,7	--		--
3.1.3 Иноватори ресурстно-ефективни									
3.1.3a намалени разходи за труд	--	--	--	18,9	--	15,9	--		--
3.1.3b намалено изп. на материали и енергия	--	--	--	17,0	--	13,2	--		--
Икономически ефекти									0,0%
3.2.1 Заетост в ср.-виско/високотех. П-во	5,51	5,33	4,67	4,62	4,65	4,90	5,13		2,4%
3.2.2 Заетост в знание-интензивни услуги	7,77	7,52	7,31	8,06	8,28	8,16	8,35		3,4%
3.2.3 Средно/високо тех. Износ	--	22,0	23,1	21,3	22,2	21,2	--		-0,9%
3.2.4 Износ на високо-интензивни услуги	--	--	--	15,2	16,6	18,2	--		4,6%
3.2.5 Нови за пазара продажби	--	--	--	8,5	--	6,7	--		-5,7%
3.2.6 Нови за фирмите продажби	--	--	--	4,1	--	3,6	--		-3,1%

Особено са тревожни показателите за развитие на потенциала за творчество и иновации. Обезпокоителни са както обществените, така и частните усилия за развитие на човешкия потенциал за обновяване. Делът на обществените инвестиции за НИРД намалява с 4.7% за наблюдавания период и достига 0.33% от

БВП за 2007 г. (при Лисабонска цел 1%). Делът на бизнес разходите за НИРД е 0.15% от БВП (при Лисабонска цел 2%).

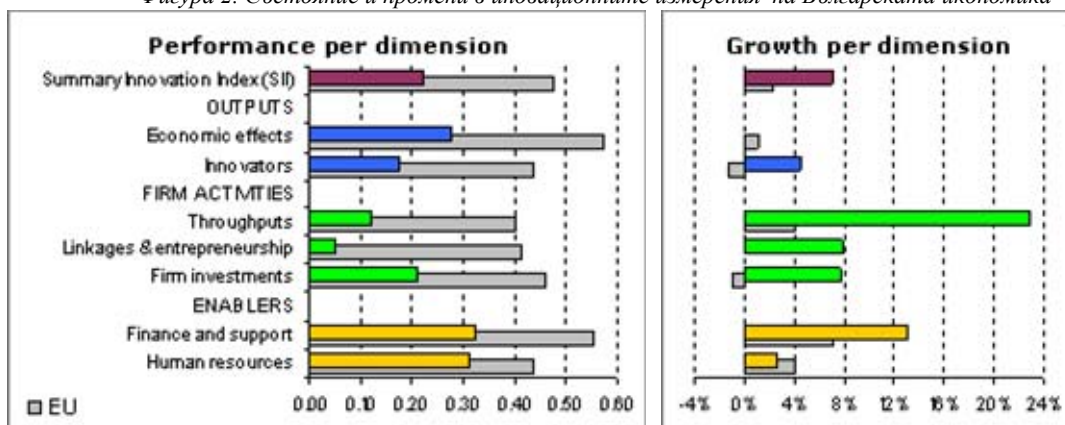
Състоянието на иновациите може да се оцени и като всяко от основните иновационни измерения се представя в сравнение със средните значения за страните-членки на ЕС, както и в сравнение на темповете на нарастването им.

Фигура 1. Състояние и нарастване на значенията на показателите за иновации в България в сравнение със средните значения за ЕС.

Източник: INNO Metrics website <http://www.proinno-europe.eu/metrics>

Фигура 2. Състояние и промени в иновационните измерения на Българската икономика – обобщена картина

Източник: INNO Metrics website (<http://www.proinno-europe.eu/metrics>).

Обобщените данни в горните фигури показват, че като цяло България е една от страните с най-ниски показатели за иновативност сред 27-те страни на ЕС.

От друга страна, от дясната страна на Фигура 2. е видно, че България е догонваща страна по редица от наблюдаваните измерения и е с една от-най-високите стойности за скорост на подобрения сред всички страни. Тя е водеща сред групата на догонващите. Сравнително предимство на страната са темповете на увеличение на човешките ресурси, на финансите и подкрепата и икономическите ефекти. На този извод не би следвало да се придава особено значение като се отчете изключително ниското равнище на показателите в абсолютни стойности. Сравнителни слабости в сравнение с другите страни са обвързаността и предприемачеството и вложенията в производствения процес. През последните 5 години вложенията в производствения процес и подкрепата са основни движещи сили за обновяването в страната. Тук най-вече става дума за значимото нарастване на частните кредити (25.2%), на ширококоловия достъп чрез фирмите (21.5%), на европейските търговски марки (67.6%) и на Европейския промишлен дизайн (31.0%). Състоянието на икономическите ефекти от иновациите не е задоволително (0.0%). Забелязва се намаление на новите за пазара продажби (-5.7%) и новите за фирмите продажби (-3.1%).

3. Заключение

България е една от страните в Европейския съюз с най-ниски възможности за творчество и иновации като финансиране и търсене на научни решения, а българската икономика е сред най-слабо обновяващите се икономики. Българското общество в лицето на своите политици няма нагласа да инвестира повече средства за творчество и иновации. По-скоро нагласата е за свиване и „снишаване“ пред кризата, която се възприема като заплаха, а не като предизвикателство за търсене на нови решения, подход, възприет във водещи страни и в ЕС като цяло. Тази нагласа на обществото ограничава възможностите за творчество и иновации, респективно за конкурентно развитие на България в съвременния свят.

Налагащият се извод е, че са необходими промяна в нагласите и провеждане на нова, научно обоснована политика за научни изследвания и резултати. Общественото и частното финансиране на приложните изследвания следва да бъде приоритетно насочено към конкретни ефекти. Сред икономическите ефекти, които се очертават като неотложни са повишаване на производителността на труда и качеството на произведените продукти, подобряване на технологиите за производство, увеличаване на обема и качеството на изнасяната продукция и услуги.

4. Литература

INNO Metrics website <http://www.proinno-europe.eu/metrics>